

Sophie Broersen

s.broersen@medischcontact.nl

@medischcontact

Euthanasie of vergiftiging? Belgische artsen voor de rechter

Voor het eerst staan drie Belgische artsen terecht omdat zij mogelijk niet aan de wettelijke eisen voor euthanasie hebben voldaan. Vijf vragen over deze bijzondere rechtszaak.

Over welke rechtszaak hebben we het?

Twee Belgische huisartsen en één psychiater worden verdacht van vergiftiging. In feite gaat het over de euthanasie op een 38-jarige vrouw, die in 2010 plaatsvond. De Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie (FCEE) – die net zoals de RTE in Nederland naderhand oordeelt of de euthanasie volgens het boekje is verlopen – vond dat de arts had voldaan aan de eisen zoals die in de Belgische euthanasiewet staan beschreven. Een halfjaar na dato stapte haar familie naar het Openbaar Ministerie, vanwege twijfels aan de juistheid van deze beslissing. Zij betwijfelen of de vrouw echt was uitbehandeld, en vonden dat de euthanasie klungelig was uitgevoerd. Nadat het Openbaar Ministerie in eerste instantie geen reden voor vervolging zag, tekende de familie beroep aan. En toen vond het OM dat het dossier ‘diverse aanwijzingen bevat dat aan de voormelde voorwaarden en procedures niet werd voldaan’, laat Jan De Clercq, advocaat-generaal van het parket bij het hof van beroep in Gent, weten.

De vrouw in kwestie had al vanaf haar jeugd zware psychiatrische problemen, had meerdere suïcidepogingen gedaan en was verschillende malen – al dan niet gedwongen – opgenomen geweest. In december 2009 sprak ze met haar huisarts voor het eerst over euthanasie. Vier maanden later vond deze plaats door een andere arts. Hij had, zoals de Belgische euthanasiewet vereist, twee artsen geconsulteerd: een psychiater die bekend staat als voorvechter van het recht op euthanasie bij lijden door psychiatrische oorzaak, en de eigen huisarts van de vrouw. Die laatste stemde pas enkele uren voorafgaand aan de euthanasie in met de procedure.

Hoe luidt de wetgeving in België?

Sinds 2002 is de ‘Wet betreffende de euthanasie’ in België van kracht. Daarin staat beschreven waar een arts aan moet voldoen bij het toepassen van euthanasie. Als de arts aan die eisen voldoet, pleegt hij of zij geen misdrijf. Er zijn vier randvoorwaarden die heel kort samengevat luiden:

de patiënt moet vrijwillig om euthanasie hebben gevraagd, die wens moet aanhoudend zijn, er moet sprake zijn van een medisch uitzichtloze toestand, en er moet sprake zijn van ondraaglijk lijden. Er zijn ook procedurele eisen: de patiënt moet zijn verzoek opschrijven – en als hij dat niet meer kan, mag een derde, maar geen erfgenaam, dat doen –, er moet een tweede, onafhankelijke arts worden geraadpleegd, en als er geen sprake is van een terminale ziekte moet er een derde arts,

staat dat iemand die ‘opzettelijk het leven van een ander op diens uitdrukkelijk en ernstig verlangen beëindigt, wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie’.

Als een Belgische arts niet volgens de eisen euthanasie heeft toegepast, is het dus aan de rechter om te oordelen van welk misdrijf sprake is. Het Openbaar Ministerie heeft ingezet op vergiftiging, omdat, legt De Clerq uit, ‘het dossier voldoende aan-

dat hun advies bindend is. Wat overigens wel duidelijk lijkt, is dat één van de adviseerende artsen de vaste huisarts van de overleden patiënte was. Onafhankelijk was hij dus niet. Ook over de onafhankelijkheid van de psychiater wordt getwist. Of dat maakt dat zij ook schuldig zouden zijn aan een euthanasie die niet volgens de eisen is toegepast, is voer voor discussie. Ter vergelijking: ook in Nederland heeft recentelijk een arts zich voor het eerst moeten verantwoorden bij de strafrechter vanwege euthanasie. De twee geconsulteerde SCEN-artsen niet.

Er wordt betwijfeld of de vrouw echt was uitbehandeld

gespecialiseerd in de aandoening in kwestie, worden geraadpleegd. Bij een psychiatrische aandoening zal daar door- gaans sprake van zijn.

Na de euthanasie moet de arts een registratiedocument inleveren bij de FCEE. Als de commissie vindt dat bepaalde voorwaarden niet zijn nageleefd, gaat het dossier naar de procureur des Konings. Dat gebeurt zelden. Het heeft in ieder geval nog niet tot rechtszaken geleid. Wel zijn er enkele nabestaanden geweest die naar het Openbaar Ministerie zijn gestapt wegens in hun ogen niet goed verlopen euthanasieprocedures. Tot nu toe eindigden die niet bij de rechter.

Waarom worden de artsen van vergiftiging verdacht?

In de Belgische euthanasiewet staat dat een arts die euthanasie toepast, geen misdrijf pleegt als hij aan bepaalde eisen voldoet. Er staat *niet* in welk misdrijf hij pleegt als hij er *niet* aan voldoet. Dat is een verschil met de Nederlandse situatie: de ‘Wet toetsing levensbeëindiging (...)’ maakt deel uit van het Wetboek van strafrecht en beschrijft een strafuitsluitingsgrond voor artsen die volgens zorgvuldigheidseisen, op verzoek een leven beëindigen. De wet verwijst naar een artikel in het Wetboek van strafrecht waar

wijzingen oplevert dat (patiënte) overleden is ingevolge een dodelijke injectie die haar werd toegediend met het oogmerk om te doden’. Deze kwalificatie komt overigens niet uit de lucht vallen. Al tijdens de parlementaire debatten over de euthanasiewetgeving werd er veel gediscussieerd over ‘welk misdrijf men hier betrachtte te voorkomen’, schreef juriste Laura Van Keymeulen in haar masterproef over de positie van de Belgische levens-eindezorg in het strafrecht. Overeenstemming werd niet bereikt, er kwam dus geen afzonderlijke delictomschrijving voor euthanasie, en deze valt daarom onder meer algemene strafwetsbepalingen die gaan over het opzettelijk doden van een ander, zoals doodslag of moord. Juriste Evelien Delbeke introduceerde een meer toepasselijke strafbaarstelling, namelijk vergiftiging. Van Keymeulen schreef dat zij dit uitermate disproportioneel vond vanwege de dreigende levenslange gevangenisstraf.

Waarom zijn er drie artsen verdacht?

Dat de huisarts die de euthanasie uitvoerde voor de rechter moet verschijnen, is tot daaraan toe, maar dat de twee adviserende artsen ook verdachten zijn, is opvallend. Het is immers niet zo

Heeft deze zaak nog invloed op de euthanasiepraktijk in België?

Dat is de vraag. Het aandeel euthanasiegevallen vanwege een psychiatrische aandoening nam de afgelopen jaren wel af, van 2,3 procent (45 van in totaal 1928) in 2014 naar 1,1 procent (26 van 2309) in 2017. Oncoloog Wim Distelmans, voorzitter van de FCEE, vindt het te vroeg om daar conclusies aan te verbinden, zei hij in het Vlaamse televisieprogramma Terzake, omdat het te kleine aantallen zijn om daar statistiek op toe te passen. Er is hoe dan ook de afgelopen jaren ook in België veel aandacht geweest voor euthanasie bij deze groep patiënten. Het heeft onder meer geleid tot een richtlijn die in 2019 is opgesteld door de Vlaamse Vereniging van Psychiateren. Deze heeft de wettelijke eisen wat meer aangescherpt: zo vinden de psychiaters dat de arts die de euthanasie zal uitvoeren fysiek moet samenkomen met de twee geconsulteerde artsen, die beiden psychiater moeten zijn. Deze drie moeten een gezamenlijk besluit nemen. Ook andere zorgverleners die regelmatig contact hebben met de patiënt in kwestie moeten daarbij worden betrokken.

De zaak dient momenteel bij het Hof van Assisen in Gent. De uitspraak wordt eind januari verwacht. ■

web

Meer informatie over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.